

Адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

УДК 347.998.85

Кравчук Ольга Володимирівна

аспірантка

Національного університету біоресурсів і природокористування України;

суддя

Кіровоградський окружний адміністративний суд

Кравчук Ольга Владимировна

аспирантка

Национального университета биоресурсов и природопользования Украины;

судья

Кировоградский окружной административный суд

Kravchuk Olha

Postgraduate Student of the

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine;

Judge

Kirovohrad Circuit Administrative Court

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ

СУДОЧИНСТВІ

МЕРЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИСКА В АДМИНИСТРАТИВНОМ

СУДОПРОИЗВОДСТВЕ

MEASURES TO ENSURE THE CLAIM IN ADMINISTRATIVE

PROCEEDINGS

Анотація. У статті шляхом аналізу законодавчих положень, правозастосовчої (судової) практики у сув'язі з надбаннями правової науки досліджуються види (заходи) забезпечення позову в адміністративному

судочинстві – однієї з гарантій виконання судового рішення. Закцентовано увагу на проблемних питаннях, які виникають при застосуванні судами певних способів забезпечення адміністративного позову. Аналізується ефективність законодавчо визначених засобів забезпечення адміністративного позову: зупинення дії індивідуального акта або нормативно-правового акта; заборони відповідачу вчиняти певні дії; заборони іншим особам вчиняти дії, що стосуються предмета спору; зупинення стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку, з точки зору забезпечення виконання завдань адміністративного судочинства.

Зокрема, розмежовано правові наслідки забезпечення позову шляхом зупинення дії нормативного акта та втрати чинності таким актом.

При цьому судам запропоновано відійти від усталеного у практиці, але надмірного, одночасного застосування заходів забезпечення позову шляхом зупинення дії нормативно-правового чи акта індивідуальної дії та заборони суб'єктам владних повноважень вчиняти дії щодо виконання такого акта.

Пропонується повернути до заходів забезпечення адміністративного позову виключений раніше: зобов'язання відповідача вчинити певні дії - як такий, що є співмірним та адекватним способом забезпечення позову у випадку оскарження бездіяльності суб'єкта владних повноважень, зокрема, у випадку, коли є очевидним протиправний характер такої бездіяльності, а дії, про вчинення яких просить позивач, є юридично значущими та обмежені певними часовими рамками.

Особлива увага приділена проблематиці обмежень способів забезпечення позову. Наголошено на необхідності збалансованого та виваженого обмеження заходів забезпечення позову, яке мотивоване було б не питаннями політичної доцільності, а враховувало б співвідношення

публічного та приватного з інтересу дотриманням критеріїв домірності (пропорційності). На прикладі судової практики досліджені аспекти зловживання правом на забезпечення позову.

Ключові слова: *адміністративне судочинство, забезпечення позову, заходи забезпечення позову, способи забезпечення позову.*

Аннотація. *В статье путем анализа законодательных положений, правоприменительной (судебной) практики в связке с достижениями правовой науки исследуются виды (меры) обеспечения иска в административном судопроизводстве - одной из гарантий исполнения судебного решения. Акцентируется внимание на проблемных вопросах, возникающих при применении судами определенных способов обеспечения административного иска.*

Анализируется эффективность законодательно определенных способов обеспечения административного иска: приостановлении действия индивидуального акта или нормативно-правового акта; запрета ответчику совершать определенные действия; запрета другим лицам совершать действия, касающиеся предмета спора; приостановление взыскания на основании исполнительного документа или иного документа, по которому взыскание производится в бесспорном порядке, с точки зрения обеспечения выполнения задач административного судопроизводства.

В частности, разграничены правовые последствия обеспечения иска путем приостановления действия нормативного акта и прекращения действия таким актом.

При этом судам предложено отойти от устоявшегося в практике, но чрезмерного, одновременного применения мер обеспечения иска путем приостановления действия нормативно-правового акта или

индивидуального действия и запрета субъектам властных полномочий совершать действия по выполнению такого акта.

Предлагается вернуть способ обеспечения административного иска, ранее исключенный законодателем: обязательство ответчика совершить определенные действия, поскольку таковой является соразмерным и адекватным способом обеспечения иска в случае обжалования бездействия субъекта властных полномочий, в частности, в случае, когда очевиден противоправный характер такой бездействия, а действия, о совершении которых просит истец, являются юридически значимыми и ограничены определенными временными рамками.

Особое внимание уделено проблематике ограничений способов обеспечения иска. Отмечена необходимость сбалансированного и взвешенного ограничения мер обеспечения иска, которое мотивировано было бы вопросами исключительно политической целесообразности, а учитывало бы соотношение публичного и частного интереса: с соблюдением критериев соразмерности (пропорциональности).

На примере судебной практики исследованы аспекты злоупотребления правом на обеспечение иска.

Ключевые слова: *административное судопроизводство, обеспечение иска, меры обеспечения иска, способы обеспечения иска.*

Summary. *The article deals with legal provisions, stagnation (judicial) practice in the acquired legal science, the types (measures) of securing the claim in administrative proceedings - one of the guarantees of the judiciary - are analyzed. Emphasis is placed on respect for problematic issues, which allegedly arise in stagnant courts, singling methods of securing an administrative lawsuit.*

The efficiency of legally defined means of securing an administrative claim is analyzed: suspension of an individual act or normative legal act; prohibition of the defendant to perform certain actions; prohibition of other persons to perform actions related to the subject of the dispute; suspension of recovery on the basis of an executive document or other document under which recovery is carried out in an indisputable manner, in terms of ensuring the implementation of the tasks of administrative proceedings.

In particular, the legal consequences of securing a claim by suspending a normative act and revoking such an act are distinguished.

At the same time, the courts were asked to move away from the established in practice, but excessive, simultaneous application of measures to secure the claim by suspending the normative legal or individual act and prohibiting the subjects of power to take action to implement such an act.

It is proposed to return to the measures of securing the administrative claim previously excluded: the obligation of the defendant to take certain actions - as such, which is a proportionate and adequate way to secure the claim in case of appeal of inaction of the subject of power, in particular, inaction, and the actions requested by the plaintiff are legally significant and limited by a certain time frame.

Particular attention is paid to the issue of restrictions on ways to secure the claim. Emphasis is placed on the need for a balanced and balanced restriction of measures to secure the claim, which would be motivated not by issues of political expediency, but would take into account the ratio of public and private interest in compliance with the criteria of proportionality. Aspects of abuse of the right to secure a claim are studied on the example of case law.

Key words: *administrative proceedings, securing the claim, measures to secure the claim, methods of securing the claim.*

Постановка проблеми. Статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожному гарантується право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного типу або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Враховуючи той факт, що право на справедливий суд займає чільне місце у системі глобальних цінностей демократичного суспільства, Європейський суд з прав людини у своїй практиці пропонує досить широке його тлумачення.

Зокрема, у рішенні у справі "Імобільяре Саффі" проти Італії" (Case of Immobiliare Saffi v. Italy) 28 липня 1999 року ЄСПЛ вказав, що право на звернення до суду, гарантоване статтею 6 Конвенції, також передбачає практичне виконання остаточних, обов'язкових для виконання судових рішень, які в державах, що поважають принцип верховенства права, не можуть залишатися невиконаними на шкоду стороні у провадженні [1].

Так само, Конституційний Суд України у рішенні від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012 наголосив, що невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом [2].

За іншою правовою позицією Конституційного Суду України обов'язкове виконання судового рішення є необхідною умовою реалізації конституційного права кожного на судовий захист, тому держава не може ухилятися від виконання свого позитивного обов'язку щодо забезпечення виконання судового рішення задля реального захисту та відновлення захищених судом прав і свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави. Позитивний обов'язок держави щодо забезпечення виконання судового рішення передбачає створення належних національних організаційно-правових механізмів реалізації

права на виконання судового рішення, здатних гарантувати здійснення цього права та обов'язковість судових рішень, які набрали законної сили, що неможливо без їх повного та своєчасного виконання (абзаци сьомий, восьмий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) від 15 травня 2019 року № 2-р(П)/2019) [3].

Одним із заходів, який гарантує виконання судового рішення, правова доктрина визнає забезпечення позову.

Не зупиняючись детально на різноманітті наукових підходів щодо дефініції забезпечення позову, зазначимо, що науковці та практики однастайні в тому, що інститут забезпечення адміністративного позову характерний для всіх галузей процесуального права та виступає важливим гарантом захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин, спрямованим на забезпечення виконання судового рішення у майбутньому.

Водночас, характеризуючи цей правовий інститут з компаративістських підходів, науковці підкреслюють ряд особливостей інституту забезпечення позову, притаманних адміністративному судочинству порівняно із судочинством цивільним та господарським, зокрема, в частині заходів (способів) забезпечення позову [4, с. 39].

При цьому постає питання необхідності подальшої наукової розробки окресленого питання задля підвищення ефективності інституту забезпечення позову, а відтак – і виконання завдань адміністративного судочинства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Забезпечення позову в адміністративному судочинстві є об'єктом наукового інтересу багатьох правників як у рамках комплексних досліджень, так і самостійного наукового пошуку. Зокрема, питання забезпечення позову в адміністративному, цивільному та господарському судочинстві

розглядалися українськими дослідниками: А.Б. Дмитрик [17], О.В. Джурицьким [8], Н.В. Іванютою [12], О.О. Колосовою [5], С.А. Марцинкевичем [7], О.Ю. Одосій [4], Т.Я. Рим [16], С.І. Сприндис [11], Г.М. Шерстюк [9].

Метою статті є аналіз правового регулювання заходів забезпечення позову в адміністративному судочинстві з точки зору їх повноти та ефективності, а також формулювання висновків і пропозицій задля усунення виявлених проблем та сприяння єдності відповідної правозастосовчої практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питанню забезпечення адміністративного позову присвячена Глава 10 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України).

Серед іншого, положеннями статті 151 КАС України визначені види забезпечення позову, які може вживати адміністративний суд, та одночасно встановлені застереження щодо вжиття судом окремих заходів забезпечення позову.

Зауважимо, що стаття 151 КАС України, яка має назву “Види забезпечення позову”, одночасно оперує поняттям “заходи забезпечення позову”.

Так само немає уніфікованої термінології серед науковців. Приміром, Колосова О.О., як і більшість дослідників, утотожнює поняття видів, засобів та способів забезпечення позову [5, с. 62].

На наше переконання, семантично найбільш вдалим та точним було застосування у даному випадку поняття “способи забезпечення позову”. Так, способом розуміється певна дія, прийом або система прийомів, яка дає можливість зробити, здійснити що-небудь, досягти чогось [6, с. 578].

Погодимось із А. Марцинкевичем у тому, що використання законодавцем та науковцями окреслених термінів як тотожних, проблем

правозастосування не утворює, однак ускладнює сприйняття відповідних норм [7, с. 52].

Згідно з частиною першою статті 151 КАС України позов може бути забезпечено: зупиненням дії індивідуального акта або нормативно-правового акта; заборонаю відповідачу вчиняти певні дії; заборонаю іншим особам вчиняти дії, що стосуються предмета спору; зупиненням стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку.

У межах даного дослідження видається доцільним зосередити увагу на основних особливостях застосування вказаних способів забезпечення позову.

В. Джуринський обгрунтовано наголошує, що обрання способу забезпечення позову залежить від предмета оскарження [8, с. 56].

Так, зупинення дії індивідуального акта або нормативно-правового акта як способу забезпечення позову викликає чи не найбільші проблеми при його застосуванні та є предметом гострої наукової дискусії.

Окремі науковці ставлять під сумнів доцільність існування такого способу забезпечення адміністративного позову, утотожнюючи зупинення дії адміністративного акту з фактичним визнанням його незаконності [9, с. 207].

Не можемо поділити таку позицію, адже ухвала суду про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову, якою зупинено дію нормативно-правового акта чи акта індивідуальної дії, не припиняє чинності такого акту.

Чинність нормативного акта - це юридична передумова його дії, яка означає наявність у такого акту юридичної сили. Чинність нормативного акта надає йому нормативної обов'язковості в системі законодавства. В свою чергу, зупинення дії нормативного акта необхідно розглядати як одну із форм його тимчасової невиконаності.

Проте змушені констатувати, що забезпечення позову шляхом зупинення дії індивідуальних актів є одночасно одним із інструментів зловживання заявниками своїми процесуальними правами.

Унаочнює таке твердження наступний приклад.

Рішенням Міжвідомчої Комісії з міжнародної торгівлі „Про застосування остаточних антидемпінгових заходів щодо імпорту в Україну шприців походженням з Королівства Іспанія, Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії, Федеративної Республіки Німеччина і Китайської Народної Республіки" від 29 вересня 2009 року № АД-216/2009/4402-37 щодо імпорту в Україну ряду товарів застосовано остаточні антидемпінгові заходи.

Зокрема, щодо шприців з полімерних матеріалів з голками або без голок, двокомпонентних та трьохкомпонентних, об'ємом 5 мл походженням з Королівства Іспанія, та об'ємом 10 мл походженням з Королівства Іспанія встановлено остаточне антидемпінгове мито за ставкою, відповідно, 10,54 % та 196,38 % митної вартості товару.

Разом з тим, дію Рішення Комісії було зупинено ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду про забезпечення позову від 01 листопада 2010 року у справі № 2-а-3851/2010/2670.

Під час дії вказаної ухвали суб'єктами господарювання були ввезені на митну територію України товари, які відповідно до вказаного рішення визначались об'єктами сплати антидемпінгового мита.

Наступні за цим рішення контролюючих органів щодо зобов'язання таких суб'єктів сплатити антидемпінгове мито, оскаржувалися у судовому порядку з тих мотивів, що на час ввезення на митну територію України відповідних товарів дія названого вище рішення була зупинена ухвалою суду про забезпечення позову, а отже – відсутні правові підстави для застосування антидемпінгового мита.

Судова практика щодо означеного питання різнилася. Деякі адміністративні суди позовні вимоги задовольняли, погоджуючись із позивачем у тому, що дія ухвали про забезпечення позову обумовила відсутність підстав для нарахування антидемпінгового мита.

Однак Вищий адміністративний суд України, залишаючи в силі постанову Кіровоградського окружного адміністративного суду від 31.01.2013 року та ухвалу Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 27.11.2013 року у справі № 811/127/13-а, якими у задоволенні одного з таких адміністративних позовів було відмовлено, вказав, що ухвала суду про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову, якою зупинено дію нормативного акта, не скасовує його чинність, не змінює обсягу прав та обов'язків сторін у спорі, а лише тимчасово забороняє застосування передбачених цим актом заходів до вирішення спору по суті.

Натомість, якщо суд за наслідками розгляду справи визнав нормативно-правовий акт незаконним і це судове рішення набрало законної сили, положення зазначеного нормативно-правового акта не підлягають застосуванню [10].

За таких умов наголосимо, що застосування судом заходів забезпечення адміністративного позову шляхом зупинення дії нормативно-правового акта чи акта індивідуальної дії потребує особливо ретельного обґрунтування судом.

Значною мірою стримує застосування такого способу забезпечення позову застереження, що міститься у частині п'ятій статті 151 КАС України – зупинення дії нормативно-правового акта як захід забезпечення позову допускається лише в разі очевидних ознак протиправності такого акта та порушення прав, свобод або інтересів особи, яка звернулася до суду з позовом щодо такого акта.

Аналізуючи наявні у Єдиному державному реєстрі судових рішень ухвали акти адміністративних судів з питань забезпечення позову, ми не виявили жодної ухвали, якою було б забезпечено позов шляхом зупинення дії нормативно-правового акта з міркувань його очевидної протиправності.

Заборона відповідачу вчиняти певні дії та заборона іншим особам вчиняти дії, що стосуються предмета спору (пункти 2, 4 частини першої статті 151 КАС України) правники розглядають як спосіб забезпечення позову, який найчастіше застосовується у сув'язі із зупиненням дії нормативного акта чи акта індивідуальної дії.

Проте вважаємо, що одночасне застосування обох означених способів забезпечення позову у вигляді конструкції "зупинити дію акта та заборонити відповідачеві вчиняти дії на виконання вказаного акта" є надмірним, адже зупинення дії акта саме по собі виключає вчинення суб'єктами владних повноважень дій, спрямованих на його виконання.

Натомість забезпечення позову шляхом заборони вчиняти певні дії є самостійним та достатнім заходом забезпечення позову.

Варто зазначити, що у пункті 2 частини першої статті 151 КАС України відсутня безпосередня вказівка на те, що заборона відповідачу вчиняти певні дії повинна бути пов'язана з предметом спору. Разом з тим така вимога впливає зі змісту частини другої статті 151 КАС України - заходи забезпечення позову мають бути співмірними із заявленими позивачем вимогами. Суд також повинен враховувати співвідношення прав (інтересу), про захист яких просить заявник, із наслідками вжиття заходів забезпечення позову для заінтересованих осіб.

Принагідно зазначимо, що віднедавна із переліку способів забезпечення позову вилучено зобов'язання відповідача вчинити певні дії (пункт 3 частини першої статті 151 КАС України).

Окремими науковцями такий підхід вітається. Зокрема, Сприндис С.І. [11, с. 76] наголошує, що суд не має права підміняти собою державний

орган, особливо, коли вчинити певні дії є прямим обов'язком сторони спору. У разі застосування такого заходу забезпечення позову як встановлення обов'язку державним органом чи уповноваженими державою органами вчинити певні дії (зокрема, суб'єктів реєстрації) – є дії, що прямо дискредитують діяльність державної виконавчої влади. Суд не має права підміняти собою державний орган, тому як порушуються основи демократії – розподіл влади.

Повністю поділити таку точку зору не можемо та вважаємо вилучення відповідного способу забезпечення позову передчасним. На наше переконання, зобов'язання відповідача вчинити дії, що стосуються предмета позову, є співмірним та адекватним способом забезпечення позову у випадку оскарження бездіяльності суб'єкта владних повноважень, зокрема, у випадку, коли є очевидним протиправний характер такої бездіяльності (пункт 2 частини другої статті 150 КАС України), а дії, про вчинення яких просить позивач, є юридично значущими та обмежені певними часовими рамками.

Зупинення стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку як спосіб забезпечення позову є одним із найбільш часто застосованих судами, оскільки значна частина рішень суб'єктів владних повноважень, які оскаржуються у порядку адміністративного судочинства, є виконавчими документами (вимоги контролюючих органів щодо сплати єдиного соціального внеску, рішення органів Укртрансбезпеки про застосування штрафів тощо).

В юридичній літературі існує точка зору, яка втім не набула значної підтримки, відповідно до якої такий вид забезпечувальних заходів, не є заходом забезпечення позову, а є випадком зупинення виконавчого провадження через положення пункту 4 статті 37 Закону України "Про виконавче провадження" [12, с. 372].

Згідно з частиною третьою статті 151 КАС України не допускається забезпечення позову шляхом:

1) зупинення актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо прокурорів, та встановлення для них заборони або обов'язку вчиняти певні дії;

2) зупинення рішень Фонду гарантування вкладів фізичних осіб щодо призначення уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та щодо здійснення тимчасової адміністрації або ліквідації банку, встановлення заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб або Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, його посадовим особам при здійсненні тимчасової адміністрації або ліквідації банку, а також іншим особам під час реалізації Фондом гарантування вкладів фізичних осіб майна банку, віднесеного до категорії неплатоспроможних, та банку, що ліквідується відповідно до Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб";

3) зупинення рішень уповноваженого центрального органу з питань цивільної авіації щодо призупинення дії або анулювання сертифікатів, схвалень, допусків;

4) зупинення рішень Національного банку України, актів Національного банку України, а також встановлення для Національного банку України, його посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій;

5) зупинення дії рішення суб'єкта владних повноважень, яке не є предметом оскарження в адміністративній справі, або встановлення заборони або обов'язку вчиняти дії, що впливають з такого рішення;

6) зупинення рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, щодо встановлення державних регульованих цін (тарифів) на ринку електричної енергії та природного газу, затвердження методик (порядків) їх встановлення (формування, розрахунку);

7) зупинення рішення Конкурсної комісії з добору кандидатів на посади членів Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, встановлення заборони Кабінету Міністрів України призначати на посаду члена (членів) Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, відповідно до Закону України "Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг";

8) зупинення дії індивідуальних актів Міністерства фінансів України, прийнятих на виконання рішень Кабінету Міністрів України про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку, а також встановлення для Міністерства фінансів України, його посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій, що впливають з такого індивідуального акта;

9) зупинення дії індивідуальних актів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, прийнятих у процесі виведення неплатоспроможного банку з ринку, а також встановлення для Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, її посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій, що впливають з такого індивідуального акта.

Згідно з частинами четвертою та шостою статті 151 КАС України заходи забезпечення позову, які застосовує суд, не можуть зупиняти,

унеможливити або в інший спосіб порушувати безперервність процесу призначення, підготовки і проведення виборів, всеукраїнського референдуму; також не допускається вжиття заходів забезпечення позову, які полягають в (або мають наслідком) припиненні, відкладенні, зупиненні чи іншому втручанні у проведення конкурсу, аукціону, торгів, тендера чи інших публічних конкурсних процедур, що проводяться від імені держави (державного органу), територіальної громади (органу місцевого самоврядування) або за участю призначеного державним органом суб'єкта у складі комісії, що проводить конкурс, аукціон, торги, тендер чи іншу публічну конкурсну процедуру.

Конституційний Суд України виробив правову позицію, згідно якої право на забезпечення адміністративного позову може бути обмежене з урахуванням особливостей публічно-правових відносин, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів. Регулювання підстав та порядку забезпечення позову здійснюється в інтересах не лише позивача, а й інших осіб – учасників провадження, суспільства, держави в цілому з дотриманням критеріїв домірності (пропорційності).

Учасниками судового провадження у сфері публічно-правових відносин, врегульованого оспорюваними положеннями Кодексу, є, зокрема, парламент та глава держави. Прийняття ними актів та вчинення дій обумовлюються їхнім конституційним статусом та визначеними в Основному Законі України повноваженнями. Зокрема, недопущення забезпечення судом адміністративного позову шляхом зупинення актів Верховної Ради України і Президента України та встановлення для них заборони вчиняти певні дії пов'язане зі значущістю їх діяльності, презумпцією конституційності прийнятих ними актів та вчинених дій і зумовлене тим, що використання таких засобів забезпечення в інтересах позивача може призвести до порушення прав невизначеного кола осіб. Неможливість застосування судом заходів забезпечення позову у

виключних випадках не є обмеженням конституційного права громадян на судовий захист (абзаци шостий, сьомий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України, законів України „Про Вищу раду юстиції“, „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо недопущення зловживань правом на оскарження“ від 16 червня 2011 року № 5-рп/2011) [13].

Водночас, перелік заборон дедалі розширюється. Змушені зауважити, що якщо окремі заборони виглядають цілком обґрунтованими та дійсно мотивовані необхідністю збереження балансу приватного та публічного інтересу або навіть необхідністю усунути ризики щодо життя та здоров'я людей (в частині заборони забезпечувати позов шляхом зупинення дії зупинення рішень уповноваженого центрального органу з питань цивільної авіації щодо призупинення дії або анулювання сертифікатів, схвалень, допусків), деякі рішення законодавця, як-то заборона забезпечувати позов шляхом зупинення рішення Конкурсної комісії з добору кандидатів на посади членів Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, встановлення заборони Кабінету Міністрів України призначати на посаду члена (членів) Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, відповідно до Закону України "Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг", видаються суто політично мотивованими.

Легітимізуючий (або делегітимізуючий) ефект від політичного рішення визначається його ціннісною наповненістю, темпоральним виміром, суб'єктністю, умовами прийняття та раціональною

обґрунтованістю, спрямованістю на певний рівень існування політичних суб'єктів і відносин [14, с. 32].

Утім, пояснювальна записка до відповідного законопроекту не містить жодного правового обґрунтування необхідності упровадження такої заборони. Проігноровані законодавцем і застереження Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України щодо недопустимості у даному випадку звуження змісту а обсягу конституційного права на судовий захист.

На наше переконання, збереження такої тенденції призведе до вихолощення сутності інституту забезпечення позову та втрати ним дійсного функціонального призначення.

У межах даного дослідження варто звернути увагу також на те, що певні застереження щодо заходів забезпечення позову, які можуть застосовуватися судом, виробив і Верховний Суд. Так, у постанові від 01 жовтня 2020 року у справі №524/188/18 зазначено, що недопустимо забезпечувати позов шляхом зупинення виконання судових рішень, що набрали законної сили [15].

Така позиція підтримується і науковцями - зупинення виконання судових рішень, які набрали законної сили та перебувають у стадії виконання є недопустимим та порушує принцип «res judicata», що означає повагу до остаточного судового рішення, яке повинно виконуватися без невинуватих затримок [16, с. 139].

За змістом частини другої статті 151 КАС України суд може застосувати кілька заходів забезпечення позову.

Розмірковуючи про доцільність одночасного застосування кількох заходів забезпечення адміністративного позову на прикладі спорів про оскарження рішень про порушення бюджетного законодавства, Дмитрик А.Б. вважає, що найбільш дієвим є одночасне забезпечення позову шляхом зупинення дії відповідного рішення, і про заборону суб'єкту владних

повноважень вчинювати певні дії. Це зупинить дію оскаржуваного рішення для недопущення невігідних наслідків для позивача, і забезпечить розпорядника чи одержувача бюджетних коштів від прийняття впродовж розгляду справи інших, аналогічних за змістом рішень [17, с. 151].

Проте, вважаємо такий приклад не зовсім вдалим, адже забороняючи відповідачу вчиняти дії, аналогічні тим, які є предметом оскарження, суд фактично презюмуватиме майбутню протиправну поведінку суб'єкта владних повноважень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи викладене зазначимо, що визначені у частині першій статті 151 КАС України способи забезпечення позову загалом задовольняють стандарти ефективного захисту свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Однак безпідставне і подекуди "штучне" конструювання обмежень у застосуванні окремих заходів забезпечення позову несе ризики нейтралізації правозахисної функції забезпечення позову. За таких умов особливої ваги набуває необхідність подальших наукових розробок питань щодо збалансування наданих суду правомочностей в частині забезпечення позову та відповідних правообмежень.

Література

1. Рішення Європейського Суду з прав людини (ECHR) 28.07.1999 in Case of Immobiliare Saffi v. Italy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_075#Text (дата доступу: 02.07.2021)
2. Рішення Конституційного Суду України від 25.04.2012 р. у справі № 11-пп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-12#Text> (дата звернення: 02.07.2021).

3. Рішення Конституційного Суду України від 15.05.2019 р. у справі № № 2-р(П)/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19#Text> (дата звернення: 02.07.2021).
4. Одосій О. Ю. Процесуальний порядок вжиття заходів забезпечення цивільного позову: окремі аспекти. *Цивілістична процесуальна думка*. 2016. № 2. С. 37–40.
5. Колосова О. О. Забезпечення позову в цивільному судочинстві. *Право і суспільство*. 2015. 6 (2). С. 61-64.
6. Словник української мови: в 11 тт. / ред. І. Білодід. Київ : Наукова думка., 1978. Т. 9. 578 с.
7. Марцинкевич О. А. Правові засади забезпечення позову в адміністративному судочинстві : дис. ... д-ра філософії в галузі права : 081. Київ, 2021. 239 с. URL: https://sipl.com.ua/wp-content/plugins/pdfjs-viewer-shortcode/pdfjs/web/viewer.php?file=/wp-content/uploads/2021/01/Марцинкевич_dis.pdf&dButton=false&pButton=false&oButton=false&sButton=true#zoom=auto&ragemode=none (дата звернення: 23.07.2021).
8. Джуринський О. В. Деякі питання забезпечення адміністративного позову. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 2. С. 54–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2015_2_12 (дата звернення: 02.07.2021).
9. Шерстюк Г. М. Забезпечення адміністративного позову. *Scientific Journal of Public and Private Law*. 2019. Т. 2, № 5. С. 204–210. URL: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.5-2.37> (дата звернення: 02.07.2021).
10. Ухвала Вищого адміністративного суду України у справі №811/127/13-а від 07 вересня 2015 року <https://reyestr.court.gov.ua/Review/50685901>

11. Сприндис С. І. Установлення обов'язку вчинити певні дії – як один із заходів забезпечення позову. *Збірник наукових праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди "Право"*. 2019. № 30. С. 72–79. URL: <https://doi.org/10.34142/23121661.2019.30.08> (дата звернення: 14.07.2021).
12. Іванюта Н. В. Деякі аспекти забезпечення позову в господарському судочинстві. *Держава і право*. 2011. Вип. 51. С. 369–375.
13. Рішення Конституційного Суду України від 16.06.2011 р. у справі № 5-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-11#Text> (дата звернення: 07.07.2021).
14. Мануйлов Є. М., Калиновський Ю. Ю. Вплив "політичної доцільності" на буття правових норм та цінностей у сучасному вітчизняному державотворенні. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: філософія*. 2018. № 1. С. 20–32.
15. Постанова Верховного Суду від 01.10.2020 р. у справі № 524/188/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92065787> (дата звернення: 10.07.2021).
16. Рим Т. Я. Інститут забезпечення позову: новели законодавства. *Право України*. 2017. № 9. С. 137–145.
17. Дмитрик А. Б. Забезпечення адміністративного позову у справах про оскарження рішень щодо застосування заходів впливу щодо застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2014. № 1. С. 144–153. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvlduvs_2014_1_17.pdf (дата звернення: 14.07.2021).

References

1. Rishennja Jevropejskogho Sudu z prav ljudyny (ECHR) 28.07.1999 in Case of Immobiliare Saffi v. Italy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_075#Text (data dostupu: 02.07.2021)
2. Rishennja Konstytucijnogho Sudu Ukrainy vid 25.04.2012 r. u spravi # 11-rp/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-12#Text> (date of access: 02.07.2021).
3. Rishennja Konstytucijnogho Sudu Ukrainy vid 15.05.2019 r. u spravi # # 2-r(II)/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19#Text> (date of access: 02.07.2021).
4. Odosij O. Ju. Procesualnyj porjadok vzhyttja zakhodiv zabezpechennja cyviljnogho pozovu: okremi aspekty. Cyvilistychna procesualjna dumka. 2016. # 2. S. 37–40.
5. Kolosova O. O. Zabezpechennja pozovu v cyviljnomu sudochynstvi. Pravo i suspiljstvo. 2015. 6 (2). S. 61-64.
6. Slovnyk ukrajinsjkoji movy: v 11 tt. / red. I. Bilodid. Kyjiv : Naukova dumk., 1978. T. 9. 578 s.
7. Marcynkevych O. A. Pravovi zasady zabezpechennja pozovu v administratyvnomu sudochynstvi : dys. ... d-ra filosofiji v ghaluzi prava : 081. Kyjiv, 2021. 239 s. URL: https://sipl.com.ua/wp-content/plugins/pdfjs-viewer-shortcode/pdfjs/web/viewer.php?file=/wp-content/uploads/2021/01/Marcynkevych_dis.pdf&dBButton=false∓PButton=false∓oButton=false∓sButton=true#zoom=auto∓pagemode=none (date of access: 23.07.2021).
8. Dzhuryns'kyj O. V. Dejaki pytannja zabezpechennja administratyvnogho pozovu. Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoji Rady Ukrainy. 2015. # 2. S. 54–58. URL:

- http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2015_2_12 (date of access: 02.07.2021).
9. Sherstjuk Gh. M. Zabezpechennja administratyvnogho pozovu. Scientific Journal of Public and Private Law. 2019. T. 2, # 5. S. 204–210. URL: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.5-2.37> (date of access: 02.07.2021).
 10. Ukhvala Vyshhogho administratyvnogho sudu Ukrainy u spravi #811/127/13-a vid 07 veresnja 2015 roku <https://reyestr.court.gov.ua/Review/50685901>
 11. Spryndys S. I. Ustanovlennja obov'jazku vchynyty pevni diji–jak odyz iz zakhodiv zabezpechennja pozovu. Zbirnyk naukovykh pracj KhNPU imeni Gh. S. Skovorody "Pravo". 2019. # 30. S. 72–79. URL: <https://doi.org/10.34142/23121661.2019.30.08> (date of access: 14.07.2021).
 12. Ivanjuta N. V. Dejaki aspekty zabezpechennja pozovu v ghospodarsjkomu sudochynstvi. Derzhava i pravo. 2011. Vyp. 51. S. 369–375.
 13. Rishennja Konstytucijnogho Sudu Ukrainy vid 16.06.2011 r. u spravi # 5-rp/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-11#Text> (date of access: 07.07.2021).
 14. Manujlov Je. M., Kalynovs'kyj Ju. Ju. Vplyv "politychnoji docilnosti" na buttja pravovykh norm ta cinnostej u suchasnomu vitchyznjanomu derzhavotvorenni. Visnyk Nacionaljnogho universytetu "Jurydychna akademija Ukrainy imeni Jaroslava Mudrogho". Serija: filosofija. 2018. # 1. S. 20–32.
 15. Postanova Verkhovnogho Sudu vid 01.10.2020 r. u spravi # 524/188/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92065787> (date of access: 10.07.2021).
 16. Rym T. Ja. Instytut zabezpechennja pozovu: novelty zakonodavstva. Pravo Ukrainy. 2017. # 9. S. 137–145.

17. Dmytryk A. B. Zabezpechennja administratyvnogho pozovu u spravakh pro oskarzhennja rishenj shhodo zastosuvannja zakhodiv vplyvu shhodo zastosuvannja zakhodiv vplyvu za porushennja bjudzhetnogho zakonodavstva. Naukovyj visnyk Ljvivskogho derzhavnogho universytetu vnutrishnikh sprav. Serija jurydychna. 2014. # 1. S. 144–153. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvlduvs_2014_1_17.pdf (date of access: 14.07.2021).